

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

כ' באב תשע"ה
24 באוגוסט 2016

לכבוד :

מנהלי בתי הספר העליסודיים השש־שנתיים ומנהלי החטיבות העליונות,
המורים לעברית: הבנה, הבעה ולשון בחטיבות העליונות

חוזר המפמ"ר להוראת עברית: הבנה, הבעה ולשון לשנה"ל תשע"ז בחטיבות העליונות

תוכן הנושאים בחוזר (ניווט מהיר לעמוד המבוקש בהקשה על שם הפרק)

1. המטרות המרכזיות של הוראת עברית בחטיבות העליונות 3
2. הערכה ובקרה בתחום הוראת העברית 3
- 2.1 התלקיט ככלי להוראה ולהערכה חלופית 3
- 2.2 החממה הפדגוגית - למידה מצמיחה אדם 4
3. שילוב פדגוגיה דיגיטלית בשיעורי עברית 5
4. תפוקות מצופות 5
5. הדרכת המורים לעברית בחטיבה העליונה 6
6. השתלמויות 7
7. קהילת המורים לעברית 7
8. ארגון הלמידה לחטיבה העליונה בחינוך הכללי 8
- 8.1 פריסת שעות הלימוד 8.1
- 8.2 ספרי הלימוד 10
- 8.3 הוראה להערכה הבית־ספרית במסגרת 30% (סמל דיווח 11283) 11
- 8.3.1 תהליכי הכתיבה במסגרת 30% 11
- 8.3.2 הצעה לפרקים נבחרים בתחביר במסגרת 30% (בהיקף 25-30 שעות) 11
- 8.3.3 הצעה לפרקים נבחרים בצורות במסגרת 30% (בהיקף 25-30 שעות) 12
- 8.4 מפרט התכנים לשאלון 11281 (שאלון 70% על פי הרפורמה ללמידה משמעותית) 13
- הבנת הנקרא** 14
- הבעה בכתב: כתיבה ממוזגת** 14
- לשון ומטה־לשון** 15
- תקינות בשימוש בשם המספר, באותיות השימוש ובמילות היחס 15
- מערכת הצורות (אפשרות א) 15
- תחביר (אפשרות ב) 18
- 8.5 מפרט התכנים לשאלון 11282 לנבחני משנה ולנבחנים במוסדות שאינם מוכרים (שאלון 30% על פי הרפורמה ללמידה משמעותית) 19
- פירוט ממדי ההבנה בפרק הבנת הנקרא** 20
- פירוט ממדי ההערכה בפרק ההבעה בכתב** 20

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

- 21..... פירוט הנושאים לפרק הלשון
- 23..... 8.6 השאלון המותאם
- 23..... השאלון המותאם לנבחנים בשאלון 11281
- 24..... שאלון 11282
- 25..... 9. הדגשים להוראת עברית לתלמידי תעודת הסמכה בחינוך הטכנולוגי-מקצועי ובמפת"נים
- 25..... הבנת הנקרא
- 27..... כתיבה
- 28..... לשון ומטה-לשון
- 29..... 10. היבחות ב"עולם הישן" (טרום הרפורמה ללמידה משמעותית וארגון הלמידה החדש)

בברכה,

תומר בוזמן

המפמ"ר על הוראת עברית: הבנה, הבעה ולשון

העתקים

גב' מיכל כהן, מנכ"לית משרד החינוך
מר אריאל לוי, מנהל המנהל הפדגוגי
ד"ר משה ויינשטוק, יושב ראש המזכירות הפדגוגית
מר משה זעפרני, מנהל אגף השפות - המזכירות הפדגוגית
גב' דסי בארי, מנהלת האגף לחינוך על יסודי
מר דויד גל, מ"מ מנהל בכיר אגף הבחינות
המדריכות והמדריכים לעברית, הפיקוח על הוראת העברית בחינוך העל יסודי

1. המטרות המרכזיות של הוראת עברית בחטיבות העליונות

- טיפוח הכשירות הלשונית של התלמידים – השליטה בלשון, הכושר להשתמש בכלים הלשוניים לצרכים אקדמיים ואחרים: הרחבת אוצר המילים, שכלול ההבעה בכתב ובעל־פה וההבנה של טקסטים; שימוש תקין בלשון – בהגייה, בכתיב, במשמעות, בנטייה, בתצורה ובתחביר; גיוון וגמישות משלבית והתאמת הלשון לנסיבות
- גילוי החוקיות בלשון על סמך התבוננות בתופעות לשון ובתהליכי לשון אגב עמידה על הדינמיות שלה.
- הכרת הכוחות המשתתפים בעיצוב העברית, כגון המורשת הלשונית, הצורך בהרחבת אוצר המילים, השוואת המערכת (ההיקש), האפנות הלשוניות והמודעות למתח שביניהם
- שילוב של תקשוב ושל כלים דיגיטליים בהוראת העברית
- חלופות בהערכה והטמעת התלקיט בתהליך הלמידה
- שיפור עמדות התלמידים כלפי המקצוע **עברית**, טיפוח עניין וסקרנות כלפי הלשון העברית והוקרתה

2. הערכה ובקרה בתחום הוראת העברית

2.1 התלקיט ככלי להוראה ולהערכה חלופית

התלקיט כולל ראיות למהלכי הלמידה ולביצועי ההבנה של הלומדים בחומר הנלמד. בתחום הדעת **עברית** התלקיט הוא ממהות המקצוע: תהליכי קריאה, כתיבה, בקרה ושכתוב. בתלקיט מוצגות עדויות לתהליך שהתלמיד עובר במהלך הלמידה: הטקסטים שהתלמיד קורא והמשמשים לו תשתיות לכתיבה, הטיוטות שהוא כותב, המשוב שהוא מקבל מעמיתיו וממוריו והשכתוב שנעשה בעקבות המשוב שהתקבל. התלקיט יכול גם לכלול משימות שונות הקשורות למיומנויות אורייניות ולשוניות הכוללות תהליכי בקרה ושכתוב, כגון כרזה, משחק, סקר, עיתון ומצגת בנושא מסוים. מבחן יכול להיחשב כחלופה בהערכה כשהוא מלווה ברפלקציה, בתכנון משותף של המבחן עם התלמידים, בהערכת עמיתים וכיוצא בזה. נוסף על כך, יש לשלב באופן שוטף פעילויות בהבעה בעל־פה כמטרה וכאמצעי (ראו שילוב מטלות ההבעה בעל־פה במסגרת **יחידות ההוראה** באתר הפיקוח על הוראת העברית). אם כן, התלקיט משקף את מאמציהם, את התקדמותם ואת הישגיהם של הלומדים ומשמש כלי להערכה מעצבת ומתמשכת של תהליך הלמידה.

מאחר שהתלקיט הוא אוסף של משימות ושל עדויות הקשורות לתהליך ההוראה, יחליט המורה אילו מהחומרים הוא עצמו יבדוק ואילו מהחומרים ייבדקו בהערכה עצמית או בהערכת עמיתים. מומלץ כי החומרים שהמורה ייקח לבדיקתו יוערכו במהלך כל השנה ולא יתרכזו בהערכה אחת מסכמת של התלקיט כולו. בדרך זו אפשר להימנע מבדיקת כל תכולת התיקים בסוף השנה. המלצות לארגון תכולת התלקיט ולאופן ההערכה יינתנו במסגרת ההדרכה וההשתלמויות.

בכל הנוגע למבחנים שנתיים ולבחנים – ציוניהם ישוקללו עם רכיבים נוספים של החלופות בהערכה. חשוב לתכנן את ההערכה כך שהתלקיט לא יעמיס עוד על עבודת המורה, אלא ימיר משימות הערכה אחרות. לדוגמה, מומלץ כי כתיבת מאמרי הטיעון והערכת הכתיבה תיעשה במסגרת התלקיט במקום במבחן.

חשוב לשמור את הנתונים של התלמידים לשימוש פנימי בבית הספר ולתעד באופן מפורט את ביצועיהם כדי לבדוק את התקדמותם.

[משרד החינוך](#)
[המזכירות הפדגוגית](#)
[אגף השפות](#)
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

2.2 החממה הפדגוגית - למידה מצמיחה אדם

כחלק מהלמידה המשמעותית המזכירות הפדגוגית צועדת צעד נוסף ופותחת "חממה פדגוגית" המשמשת מרחב לפיתוח רעיונות ויזמות לגיוון ההערכה בבחינות הבגרות. במסגרת ה"חממה הפדגוגית" ישולבו שאלות חשיבה, ערכים, מעורבות, ורלוונטיות בבחינות הבגרות. במקביל יורחבו התכניות הממירות בחינת בגרות. מורים יוכלו להציע יזמות או להצטרף ליזמות מחליפות בגרות על פי תנאי סף ועמידה בדרישות מחייבות.

להלן הערוצים בחממה הפדגוגית:

- **הטמעת פריטי בחינה מקדמי חשיבה ורכיבי עמ"ר (ערך, מעורבות, רלוונטיות).** משנת הלימודים תשע"ז תהיינה בבחינות הבגרות שאלות [חשיבה מסדר גבוה](#) הנוגעות לחיי הלומדים או העוסקות בערכים מתוך תכנית הלימודים של תחום הדעת בהיקף של 5 נקודות לפחות. המורים נדרשים לשלב בבחינות ובאירועי ההערכה פריטים מקדמי חשיבה מסדר גבוה לצד שאלות הבודקות ערכים המשתקפים מן הנושאים הנלמדים בכיתה וממטרות תחום הדעת. בתחום הדעת **עברית** יתבטאו רכיבי עמ"ר בבחירת טקסטים המזמנים דיון ערכי כתשתית לקריאה ולכתיבה, אשר יהיו רלוונטיים לחיי התלמיד ויתרמו למעורבותו בחומר הנלמד. מומלץ לקרוא את מאמרו של ד"ר משה ויינשטוק, יושב ראש המזכירות הפדגוגית, [שאלות לבגרות המשקפות את מטרות תכניות הלימודים](#).
- **בחינות בגרות מקוונות.** בשנה"ל תשע"ז תיכתב בחינת בגרות מתוקשבת ניסיונית בעברית: הבנה, הבעה ולשון. קול קורא למנהלים יזמין את בתי הספר שירצו בכך להיות חלוצים בהיבחנות זאת.
- **תכנית מקוונת ממירת בגרות.** בשנה הקרובה נפתח תכנית מקוונת בעברית: הבנה, הבעה ולשון. בתכנית המקוונת ההערכה היא תהליכית ומתבצעת תוך כדי הלמידה, ובכך היא ממירה היבחות בבחינת הבגרות. הפעלת התכנית מתוכננת לשנה"ל תשע"ח.
- **יזמות חדשות של תחומי דעת.** בחודשים הקרובים יצא קול קורא מפורט המזמין מורים וצוותי הוראה מהשטח לשלוח רעיונות והצעות המתאימים לרוח החממה ויכולתם להשתלב בה. המעוניינים להציע חלופות, יפנו אל הפיקוח על הוראת העברית לשם התייעצות וקבלת אישור.

לפרטים נוספים יש לפנות לענבל גורן, מדריכה ארצית – ממונה על החממה הפדגוגית, פיתוח והערכה goreninbal@gmail.com
---

3. שילוב פדגוגיה דיגיטלית בשיעורי עברית

אנו חיים בעולם משתנה, עולם דיגיטלי. בית-הספר הוא אולי המעוז האחרון שבו התלמיד עוד כותב מסמכים (סיכומי שיעור, חיבורים ומבחנים) בדף ועט. יחד עם זאת, עבודות החקר והגמר כבר מוקלדות במחשב, החיפוש אחר מקורות המידע נעשה במרשתת, ומשנה זו נחל בתכנית ניסיונית של בגרות מקוונת. אי לכך, על המורים לעברית מוטלת המשימה החשובה של הכשרת התלמיד לאוריינות קריאה וכתובה דיגיטליות ואימונו בכך.

המקצוע **עברית** נוגע גם לעניינים ולתחומים אחרים: מידענות - דליית מידע ממאגרי מידע ממוחשבים - עיסוק הדורש מיומנות של בררת העיקר, סיכום, שילוב טקסטים וכדומה; תקשורת ממוחשבת (תקשוב) - הדואר האלקטרוני והשיחה האלקטרונית ושימושיהם לצרכים לימודיים; עיבוד תמלילים במחשב - שימוש יעיל בטכנולוגיה לצורכי שכתוב ועיצוב של טקסטים.

(מתוך [תכנית הלימודים בעברית, תשס"ג: 10](#))

על המורים ועל התלמידים בחטיבה העליונה לשלוט בין השאר במיומנויות האלה:

- חיפוש מושכל במאגרי המידע במרשתת (באינטרנט)
- דליית מידע אמין ושימוש מושכל בו
- קריאה בטקסט דיגיטלי והניווט בו: קישורים חמים, ניווט בדף האינטרנט וכדומה
- שימוש בכלי office בסיסיים להוראה ולקידום הכתיבה: כתיבה במסמך word ושימוש בכלי העריכה הבסיסיים ובכלים הדיאלוגיים שבו, כגון הוספת הערות, "עקוב אחר שינויים", שימוש במסמך שיתופי וכדומה

במסגרת הוראת עברית על המורה לעודד ככל האפשר שימוש בפדגוגיה טכנולוגית בדגש על קריאה וכתובה דיגיטליות במהלך הלמידה בכיתה ובשיעורי הבית ובעבודות. מומלץ למורים לחשוף בכיתותיהם את יחידות ההוראה המתקשבות לחטיבה העליונה:

[יחידות ההוראה לחטיבות העליונות מהאתר של הפיקוח על הוראת העברית](#)
[מאגר המשימות האורייניות המתקשבות בעברית](#)

4. תפוקות מצופות

- כל המורים יבנו תכנית לימודים על פי יעדי המשרד והפיקוח על הוראת העברית.
- כל המורים ישלבו בהוראה במסגרת 30% דרכי הוראה-למידה-הערכה מגוונות.
- כל המורים ישלבו פדגוגיה דיגיטלית בהוראת העברית.
- במסגרת לימודי 30% יפיק כל תלמיד יפיק לפחות שני תוצרי כתיבה ארוכי טווח בהיקף של 500-700 מילים.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

5. הדרכת המורים לעברית בחטיבה העליונה

תפקידה של ההדרכה הבית-ספרית בשנה"ל תשע"ז היא לייעל את ההוראה בשיעורי העברית בהתאם לעקרונות תכנית הלימודים, לשינויים בארגון הלמידה ועל סמך מחקר מתפתח בהוראת שפה. אגב כך, ההדרכה משלימה את ההשתלמויות ונותנת מענה לצרכים ייחודיים של כל אחד מצוותי המורים.

מדריכות ארציות

שם	תפקיד	טלפון	דוא"ל
ד"ר עליזה עמיר	רכזת הדרכה ארצית, מנהלת תכנית שלהב"ת	052-3529006	Lizamir62@gmail.com
מרים רבינוביץ	מדריכה ארצית, מנהלת תכנית המיזם בכתובה	052-4578471	miriamrab18@gmail.com
עדה מאורי	מדריכה ארצית להבעה בעל-פה	054-5429865	adam4aori@gmail.com
ענבל גורן	מדריכה ארצית - החממה הפדגוגית, פיתוח והערכה	050-2626021	goreninbal@gmail.com
ד"ר נורית גנץ	מדריכה ארצית להוראת עברית (הבנה, הבעה ולשון) לבגרות לעולים החדשים	050-6842053	dnganz@bezeqint.net
אורית זיו	מדריכה ארצית, תקשוב והטמעת פדגוגיה דיגיטלית	054-5429865	oritziv13@gmail.com
אביבה משה-אוריגד	מדריכה ארצית להוראת העברית באגף שח"ר	050-6907606	avivas3@walla.co.il
רחל אפשטיין	מדריכה ארצית להוראת העברית בחינוך העצמאי	054-6215758	racheleps@012.net.il

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

מדריכות מרכזות

מחוז	שם	טלפון	דוא"ל
דרום	סמדר הליבני	052-9288211	smadarhal@gmail.com
תל אביב	דליה זילברמן	052-6166637	zilberman@glil-yam.org.il
מרכז	ד"ר עליזה עמיר	052-3529006	Lizamir62@gmail.com
מנח"י	שושי סגל	050-6280385	segalshosh@gmail.com
ירושלים	רותי אוזרת	054-4885505	rutiavizrat@gmail.com
חיפה	יהודית סיני	054-4442623	yehuditsi.ih@gmail.com
צפון	הלה אתקין	054-4534006	hillatk@gmail.com
התיישבותי	אביגיל סער	052-4267692	savigael@netvision.net.il

6. השתלמויות

בשנת הלימודים תשע"ז תתקיימנה השתלמויות מקוונות והשתלמויות פנים-אלפנים. פירוט מערך ההשתלמויות יישלח אליכם על ידי המדריכות המרכזות ופורסם גם באתר הפיקוח על הוראת העברית. מכל בית-ספר יישלח נציג אחד לפחות להשתלמות.

במסגרת ההשתלמות ייכללו בין השאר התכנים האלה :

- שימוש בכלים דיגיטליים בשיעורי העברית
- הכתיבה הממוזגת
- כתיבה ארוכת טווח
- הבעה בע"פ – דיבור בציבור
- התלקיט ככלי להוראה ולהערכה
- תכנים לשוניים חדשים-ישנים בארגון הלמידה החדש

7. קהילת המורים לעברית

המורים לעברית בארץ הם קהילה רבת כוח והשפעה על עתיד הנוער. אנו מזמינים את כל המורים לעברית להצטרף לקהילת המורים לעברית בגוגל. בקהילה אפשר לשתף בחומרים, לקבל הודעות ולשאול שאלות. הודעות המתפרסמות בקהילה יגיעו ישירות לתיבת הדוא"ל שלכם.

תהליך ההרשמה לקהילת המורים :

◀ לחצו על הקישור הבא :

<https://groups.google.com/forum/#!forum/eduvirit>

◀ לחצו על "הצטרף לקבוצה".

◀ בתיבת הטקסט שתיפתח בחרו את האופן שבו יישלח אליכם הדואר האלקטרוני.

◀ לחצו על "הצטרף לקבוצה זו".

8. ארגון הלמידה לחטיבה העליונה בחינוך הכללי

ארגון הלמידה החדש אינו מציג תכנית לימודים חדשה, אלא מעמיד את הבחירה בין מוקדי ההעמקה השונים בתכנית הלימודים. בכל אחת מהאפשרויות יילמדו הבנת הנקרא, הבעה בכתב, תחביר ומערכת הצורות. **במסגרת 30%** מתכנית הלימודים ייכללו פרקים בהבנה ובהבעה, כולל כתיבת החיבורים (ציר אורייני) ופרקים נבחרים **מאחת** המערכות הלשוניות: תחביר או צורות. הפרקים הנבחרים במערכת הלשונית הם לבחירת המורה או צוות המורים בבית הספר¹. התכנים הללו יילמדו בהיקף של 30% מסך שעות ההוראה לשתי יחידות לימוד בחטיבה העליונה י-י"ב. כיוון שהתכנים הנלמדים במסגרת 30% הם מסד לתכנים הנלמדים ב-70% וכוללים התנסות רבה בקריאת מאמרים ובכתיבה, אנו ממליצים כי תוכני ה-30% יילמדו בכיתה י. **מסגרת 70%** מתכנית הלימודים תכלול את ההמשך של הוראת הציר האורייני בדגש על מיזוג מידע והוראה מקיפה של המערכת הלשונית השנייה החל בכיתה י ועד לבחינת הברורות בכיתה י"א או בכיתה י"ב.

בכל שלבי ההוראה ישולבו העקרונות של הלמידה המשמעותית, המדגישים את העניין, החוויה, ההתנסות, החקר והערכים. את פרקי הלשון יש ללמד בזיקה לטקסט במידת האפשר.

חלוקת התכנים ל-30% ול-70%, כאמור לעיל וכפי שתפורט להלן, מאפשרת למורים את הבחירה במידת ההעמקה המתאימה לדפוסי ההוראה שלהם, לנטיית לבם ולאופי הכיתה. התלמיד יוערך על כל אחד מפרקי תכנית הלימודים בין אם בבחינה ובין אם בחלופות בהערכה. **בשום מקרה המורה אינו יכול לבחור ללמד רק מערכת לשונית אחת. בתוך כך לא יתאפשר מעבר מאפשרות אחת לאפשרות שנייה במעבר שבין כיתה י לכיתה י"א או י"ב.**

8.1 פריסת שעות הלימוד

בטבלה מוצגת פריסת השעות על פני שנות הלימוד בכיתות י-י"ב לפי האפשרויות השונות.²

מיזם הכתיבה ³ מוקד לשוני: צורות או תחביר		אפשרות ב		אפשרות א		
		מוקד לשוני: תחביר	מוקד לשוני: צורות	מוקד לשוני: צורות	מוקד לשוני: תחביר	
כיתה י	כיתה י"א או י"א-י"ב	כיתה י	כיתה י"א או י"א-י"ב	כיתה י	כיתה י"א או י"א-י"ב	
כ"ס שעות	כ"ס שעות	כ"ס שעות	כ"ס שעות	כ"ס שעות	כ"ס שעות	הבנה ובהבעה
על פי אפשרות א או ב, לבחירת המורה			כ"ס שעות	כ"ס שעות	כ"ס שעות	צורות
		כ"ס שעות	כ"ס שעות		כ"ס שעות	תחביר

אפשרות א (מוקד לשוני: צורות)

- להערכה פנימית בכיתה י במסגרת 30%

כ"ס שעות להוראת פרקים נבחרים בתחביר

כ"ס שעות (מתוך 40 שעות) יוקדשו להוראת ההבנה וההבעה בדגש על כתיבת מאמרים בדגש על כתיבת הטיעון.

¹ ראו בהמשך הצעה לפרקים נבחרים.

² פריסת השעות מותאמת להקצאת שלוש ש"ש לפחות בכיתה י.

³ בתי-הספר אשר יש בהם כיתות הניגשות למיזם יכולים להגיש בקשה לשעה תוספתית לכל כיתה מיזם.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

- להערכה חיצונית (שאלון החיצוני) במסגרת 70% המוקד (התחום הלשוני להוראה המקיפה לקראת בחינה חיצונית) הוא **מערכת הצורות**. מוקד זה יילמד כ־55 שעות על פני כ־2 שנות הלימוד: כ־15 שעות לימוד בכיתה י וכ־40 שעות לימוד בכיתה י"א (או י"א-י"ב). תקינות בשם המספר, באותיות השימוש ובמילות היחס תילמד במסגרת שעות הלשון. בהבנה ובהבעה יושם דגש על מיזוג מידע וכתובה ממוזגת לצורכי סקירה תאורטית.

אפשרות ב (מוקד לשוני: תחביר)

- להערכה פנימית בכיתה י במסגרת 30% כ־25 שעות להוראת פרקים נבחרים **במערכת הצורות** כ־25 שעות (מתוך 40 שעות) יוקדשו להוראת ההבנה וההבעה בדגש על כתיבת מאמרי טיעון.
- להערכה חיצונית (שאלון החיצוני) במסגרת 70% המוקד (התחום הלשוני להוראה המקיפה לקראת בחינה חיצונית) הוא **תחביר**. מוקד זה יילמד כ־55 שעות על פני כ־2 שנות הלימוד: כ־15 שעות לימוד בכיתה י וכ־40 שעות לימוד בכיתה י"א (או י"א-י"ב). תקינות בשם המספר, באותיות השימוש ובמילות היחס תילמד במסגרת שעות הלשון. בהבנה ובהבעה יושם דגש על מיזוג מידע וכתובה ממוזגת לצורכי סקירה תאורטית.

מיזם הכתיבה באמצעות תיק עבודות

המורים המלמדים במיזם הכתיבה יוכלו להתחיל בו כבר במחצית השנייה של כיתה י ולפרוס את יחידות הכתיבה שבמסגרתן לשלוש מחציות (מאמצע כיתה י ועד לסוף כיתה י"א). בציר הלשוני יוכל המורה לבחור את המתווה המתאים לו על פי אפשרות א או ב.

לפרטים נוספים על מיזם הכתיבה יש לפנות למרים רבינוביץ, מנהלת תכנית המיזם.
miriamrab18@gmail.com

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

הערות כלליות

- במהלך כיתות י-י"ב יש ללמד לפחות שש שעות שהן סך השעות המינימלי לשתי יחידות הלימוד כשלפחות שלוש ש"ש יילמדו בכיתה י'. מומלץ כי מנהלים אשר נהגו להקצות שעות נוספות להוראת עברית ימשיכו להקצותן מאחר שתחום העברית משמש מסד לכל תחומי הדעת. בארגון הלמידה החדש הוקפד על ההלימה שבין תוכני הלימוד למסגרת השעות הנדרשת להוראת עברית בכיתות י-י"ב. בבתי ספר שבהם מלמדים מעל שש ש"ש לשתי היחידות, יש לפרוס את השעות בהתאמה.
- הקצאה של פחות משלוש ש"ש לכיתה בשנה תפגע ביכולת להביא ללמידה מעמיקה ומשמעותית ולא תאפשר הכנה של תלקיטים בעלי תוצרים איכותיים.
- עקב הספירליות, המאפיינת את תחום הדעת עברית, ובייחוד את פרקי ההבנה וההבעה, תהיה חפיפה בין תכנים במסגרת 30% לתכנים במסגרת 70%. ההבחנה תתבטא במורכבות הטקסטים לקריאה, במורכבות תהליכי הכתיבה ובהיקפיה. מכאן מומלץ, כמובן, כי ההערכה במסגרת 30% תיקבע קודם שייגש התלמיד לשאלון החיצוני.
- ההבחנה בין תחומי השפה, המוצגת בטבלה, נועדה להצביע על הזמן היחסי שיש להקדיש לחלק הלשוני ולחלק האורייני. אין לפצל בין מורים שונים את שעות ההבנה וההבעה ושעות הלשון באותה שנת לימודים. את התכנים הלשוניים יש ללמד בזיקה לטקסט במידת האפשר.
- ציון הבגרות במקצוע עברית ישוקלל מ-30% של ההערכה הבית-ספרית ומ-70% של הציון הסופי על השאלון החיצוני (21% ציון שנתי + 49% ציון שאלון הבחינה).

8.2 ספרי הלימוד

להלן ספרי הלימוד והסביבה הדיגיטלית המאושרים להוראה וללימוד בחטיבה העליונה.

ספר הלימוד / סביבת הלימוד	מחברת/ות	הוצאה לאור	דרכי התקשרות
בציר הלשון	אילת ברגר	מודן הוצאה לאור	sima@modan.co.il 08-9180000
בשבילי הטקסט	נגה גנאל וקורן נשר שרעבי	שרי הוצאה לאור	sherypub@gmail.com 052-4583014
שיאי לשון	ד"ר דולי לוי ומיה דלל	רכס הוצאה לאור	ofray@reches.co.il 073-2550132
<u>הילקוט הדיגיטלי – לשון לתיכון</u> (לחץ על הקישור)		מט"ח – המרכז לטכנולוגיה חינוכית	Sherut@cet.ac.il 1-800-366-555

יודגש כי בתי ספר אשר מלמדים בספרי הלימוד המאושרים הישנים וטרם חלפו חמש שנים ממועד רכישתם, ימשיכו ללמד בספרים אלה.

אין להשתמש בספרי לימוד שאין מופיע בהם אישור רשמי של האגף לספרי לימוד במשרד החינוך ושאינם מופיעים ברשימת ספרי הלימוד המאושרים באתר האגף לספרי לימוד וחומרי למידה.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

8.3 הוראה להערכה הבית־ספרית במסגרת 30% (סמל דיווח 11283)

8.3.1 תהליכי הכתיבה במסגרת 30%

מאחר שתוצר כתיבה איכותי הוא תוצאה של תהליכי בקרה ושכתוב, במסגרת ארגון הלמידה כתיבת הטיעון נעשית במסגרת ההוראה בכיתה, והתלמיד אינו נדרש להיבחן בה במסגרת הבחינה החיצונית. בכל מחצית (הן בכיתה י הן בי"א) על התלמיד להפיק תוצר כתיבה אחד לפחות בהיקף של כ־500-700 מילים. תוצרי הכתיבה יהיו חלק ממהלכי כתיבה ארוכי טווח הכוללים עדויות לתהליכי בקרה ושכתוב.

בכיתה י יכלול התלמיד לפחות שני מהלכי כתיבה ארוכי טווח שבמוקד שלהם כתיבת טיעון, ובכיתה י"א יכלול לפחות שני מהלכי כתיבה שבמוקד שלהם יעמוד מיזוג טקסטים. הערכת תוצרי הכתיבה תשתקלל בציון הבית־ספרי ובציון ההגשה (הציון השנתי) לקראת בחינת הברורות.

8.3.2 הצעה לפרקים נבחרים בתחביר במסגרת 30% (בהיקף 25-30 שעות)

זוהי הצעה לפרקים נבחרים בתחביר. המורה לעברית רשאי לבחור את מידת ההעמקה בכל אחד מן הנושאים וכן להמיר את הנושאים המוצעים בנושאים אחרים מתוך תכנית הלימודים. תנו דעתכם על כך שיש נושאים הנלמדים כבר בחטיבות הביניים. **יש להתבסס על הנושאים הללו ולהעמיק בהם, אך לא ללמדם מחדש.**

- ההבחנה בין צירוף לבין משפט
- מבנה המשפט. עיקרי המשפט: נושא ונושא (פועלי, שמני) והמשלימים: לוואי, תמורה, תיאור ומושא
- קשרים לוגיים
- הבחנה בין סוגי משפטים: פשוט, איחוי (מאוחה), מורכב
- סוגי פסוקיות במשפט המורכב: נושא, נושא, מושא, לוואי ותיאור
- דרכי מסירה: דיבור ישיר, דיבור עקיף והסגר
- משפט בעל חלקים כוללים

למורים המלמדים תחביר במסגרת 30% מומלץ להתמקד בפרקים הנוגעים לתחביר השיח והעוסקים בפונקציונליות של התחביר ובתרומת הידע התחבירי להבנה ולכתיבה. מומלץ להמעיט בהיבט הטכני של ניתוח משפטים.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

8.3.3 הצעה לפרקים נבחרים בצורות במסגרת 30% (בהיקף 25-30 שעות)

זוהי הצעה לפרקים נבחרים במערכת הצורות. המורה לעברית רשאי לבחור את מידת ההעמקה בכל אחד מן הנושאים וכן להמיר את הנושאים המוצעים בנושאים אחרים מתוך תכנית הלימודים. תנו דעתכם על כך שיש נושאים אשר נלמדים כבר בחטיבות הביניים. **יש להתבסס על הנושאים הללו ולהעמיק בהם, אך לא ללמדם מחדש.**

- עקרון התבנית והשורש בפעלים ובשמות
- חזרה על גזרת השלמים ונטיית שבעת הביניים. עמידה על משמעויות הביניים העיקריות: פעיל וסביל
- עקרונות בזיהוי שורשים בפעלים ובשמות בגזרות החסרים או לחילופין הוראת גזרת חפ"נ
- עקרונות בזיהוי שורשים בפעלים ובשמות בגזרות הנחים או לחילופין הוראת גזרות נפ"ו ונל"י/ה
- שורשים תנייניים וגזורי שם – הדגמה בצורות שקופות
- דרכי התצורה העיקריות בעברית: שורש ומשקל, בסיס וצורן, בסיס ובסיס
- משמעויות משקלים שכיחים וצורנים סופיים שכיחים

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

8.4 מפרט התכנים לשאלון 11281 (שאלון 70% על פי הרפורמה ללמידה משמעותית)

בשאלון הבגרות נדרש הנבחן לענות על שאלות בתחום דקדוקי אחד בלבד, ולכן ייכללו בתחום זה כל נושאי הלימוד מתכנית הלימודים בעברית תשס"ג ומחזור המפמ"ר תשס"ה. שימו לב כי בתחום הבנת הנקרא ייווצר רצף לימודי בין חטיבת הביניים לחטיבה העליונה. מפרט התכנים לשאלון המופיע בטבלה שלפניכם, מבוסס על היקף השעות שהוצע בסעיף 8.1.

משקל	דגשים	ממדים	נושאים	פרקים
כ־50%	במבחני מיצ"ב לכיתות ח התלמידים נדרשים להתמודד עם שניים-ארבעה טקסטים בהיקף כולל של 2000 מילים (ראו <u>חוזר המפמ"ר לחטיבות הביניים</u>). על בסיס דרישה זו, יכלול פרק הבנת הנקרא בשאלון הבגרות שניים עד ארבעה טקסטים מסוגים שונים בהיקף כולל של 1500 עד 2500 מילים בהתאם למשך הבחינה ולמורכבות הטקסטים. ייתכנו טקסטים רציפים ובלתי רציפים. השאלות תהיינה שאלות הבנה מסדר חשיבה גבוה ויכללו שאלה או שאלות מרכיבי עמ"ר ⁴	ממדי ההבנה: <ul style="list-style-type: none"> • איתור מידע מפורש וארגונו מחדש (אחזור) • פרשנות והיסק • הערכה וביקורת 	במרכז הפרק יעמדו טקסטים מסוגים ומסוגות שונים כמפורט: <ul style="list-style-type: none"> • טקסט מידע • טקסט טיעון • טקסט מדריך (שימושי) 	הבנת הנקרא
	היקף הכתיבה הנדרש הוא כ־300 מילים (בהתאם להיקף הטקסטים העומדים בבסיס הסקירה). מיזוג זה נועד להכשיר את התלמידים לסקירה של כמה מקורות לטקסט אחד שעשוי לשמש אותם בעיקר לכתיבת עבודה.	ממדי ההערכה <ul style="list-style-type: none"> • תוכן המידע: תמציתיות, דיוק ועודפות • ארגון המידע: עצמאיות הטקסט, לכידות וקישוריות, שזירה בין רעיונות משותפים לצד הייחודיות של כל מאמר • אזכור מקורות המידע על פי כללי הכתיבה האקדמיים, שימוש מדויק ומגוון בדרכי מסירה ובפועלי הבעה • לשון מבע ותקינות 	כתיבה ממזגת (סיכום ממזג) של שניים עד ארבעה טקסטים מסוגים שונים בהתאם לדרישות המטלה ולמטרותיה.	הבעה בכתב
כ־50%	התלמיד ייבחן באחת המערכות הלשוניות בהתאם לאפשרות שנבחרה עלידי בית הספר. בתוך הפרק תיתכן בחירה בין השאלות. שאלות בתקינות בשם המספר, באותיות השימוש ובמילות היחס תהיינה משותפות לכל הנבחים.	<ul style="list-style-type: none"> • זיהוי (תחבירי) הבנה • המרה • פירוק • תקינות • היבט פונקציונלי 	<ul style="list-style-type: none"> • מערכת הצורות או תחביר • תקינות בשימוש בשם המספר, באותיות השימוש ובמילות היחס 	לשון ומטה-לשון

⁴ ראו סעיף 2.2

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

- משך השאלון 11281 הוא **שלוש שעות**.
- השאלון הוא שאלון כרוך מחברת. הכתיבה היא במקומות המיועדים לה בשאלון הבחינה.
- כיוון שמחברת הבחינה נסרקה, יש להנחות את התלמידים לכתיבה בעט שחור בלבד ו**בכתב יד ברור**. אין לכתוב בשוליים האפורים.
- המאמרים יצורפו כנספח נפרד משאלון הבחינה.
- דוגמאות לשאלונים שהתקיימו בשנה"ל תשע"ו אפשר למצוא **באתר הפיקוח על הוראת העברית**.

הבנת הנקרא

פרק זה יכלול שאלות על המאמרים והטקסטים השונים בממדי ההבנה השונים: איתור מידע ואחזור, פרשנות והיסק והערכה וביקורת. מאחר שהפרק מבוסס על מיזוג של טקסטים, תיבדק במוקד פרק זה הבנת הקשרים והיחסים בין הטקסטים הרציפים והבלתי רציפים כמפורט להלן:

- זיהוי הנושא המשותף וזיהוי נקודות הדמיון והשוני בין מקורות המידע
  - זיהוי הקשרים בין כמה מקורות מידע: האם הם מבטאים ביניהם יחס של השלמה, של התנגדות או של תמיכה
  - יצירת הכללות והסקת מסקנות מתוך המידע בעזרת זיהוי הקשרים בטקסטים
  - זיהוי מבנה העומק של הטקסטים (שעשוי לשמש תשתית לתוצר הסופי)
  - קישור בין פרט מידע לבין המקור או המקום שבו הופיע (כגון לדעת מי אמר מה)
  - זיהוי קשרים ויחסים בין פרטי המידע המופיעים במקורות השונים, לדוגמה קשרים של ויתור (כולל ניגוד), הוספה, סיבה ותוצאה, הכללה ופירוט; הבחנה בין דעה לעובדה ועוד.
  - זיהוי מאפייני המקור (סוג המקור, המחבר, נקודת המבט, האמינות וכ"ו) והשימוש בהם בצורה מושכלת בעת הכתיבה
  - ייצוג גרפי של רעיונות המופיעים בטקסטים השונים
- בשאלות עצמן ייתכנו טקסטים קצרים, רציפים ובלתי רציפים, אשר יבחנו היבטים שונים של מיזוג עם המידע המובא במאמרים שבבסיס הפרק.

הבעה בכתב: כתיבה ממוזגת

- בפרק זה תידרש כתיבה הממוזגת בין כמה טקסטים מסוגים שונים בהתאם לדרישות המטלה ולמטרותיה.
- מרכיבים מרכזיים להערכתו של מיזוג מידע (עמיר ואתקין, 2014):⁵
- השמטה, הכללה והבנייה (Kintsch & van Dijk, 1978)
  - **השמטה** – הפחתת מידע שאינו חיוני למטרת המיזוג
  - **הכללה** – ניסוח מכליל של מידע משותף מהטקסטים השונים והימנעות מחזרה על אותם רעיונות מפי כותבים שונים
  - **הבניה** – בנייה מחודשת של הטקסט על פי מטרות המיזוג
  - נאמנות למקורות המידע
  - הימנעות מהעתקה גורפת של חלקים גדולים ממקורות המידע השונים
  - אזכור מקוצר של מקורות המידע בגוף הטקסט (כגון שם המשפחה של המחבר, שנת פרסום)
  - רישום ביבליוגרפי על פי המוסכמות האקדמיות: שם המחבר/ים; שנת הפרסום; שם המאמר/שם הספר; בימת הפרסום
  - שימוש בדרכי מסירה שונות, כגון דיבור ישיר, דיבור עקיף, דיבור משולב והסגרים

⁵ לעיון ולקריאה נוספת:

עמיר, ע' ואתקין, ה' (2014) - מיזוג מידע - יחידת הוראה. משרד החינוך, הפיקוח על הוראת העברית.
Kintsch, W. & van Dijk, T.A. (1978). Toward a model of text comprehension and production, *Psychological Review* 85 (5): 363-394

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

- שימוש מדויק ומגוון בפועלי הבעה / אמירה⁶
- לשון, מבע ותקינות:
  - שמירה על משלב לשון אחיד והולם המתאים לכתיבה עיונית
  - אוצר מילים: עושר לשוני ודיוק במשמעות
  - תחביר: מבנה משפט תקין, התאם דקדוקי (מין, מספר, זמן, גוף ויידוע), שימוש תקין במילות יחס ובמילות קישור
  - פיסוק: שימוש הולם בסימני הפיסוק
  - כתיב נכון

לשון ומטה-לשון

השאלות על הנושאים הלשוניים יסתמכו על ידע מוקדם שנלמד בחטיבת הביניים ובכיתה י, הכולל בין היתר מונחים בסיסיים בידיעת הלשון: חלקי דיבור, צורת הבינוני, צירוף שמני, צירוף פועלי, סמיכות, משפט חיווי וכדומה.⁷

תקינות בשימוש בשם המספר, באותיות השימוש ובמילות היחס

שימוש תקין בשם המספר בדיבור היומיומי מצביע יותר מכול על דובר עברית השולט בשפתו. נושא זה הוא כבר חלק מתכנית הלימודים בחטיבת הביניים. יש לעסוק בו באופן רציף ומתמשך לאורך כל שנות הלימוד ולא ללמדו באופן ממוקד רק לקראת הבחינה.

הנושאים בתחום זה:

- שימוש תקין בשם המספר. הסוג: מספר יסודי (מונה), סידורי, סתמי, חלקי; הנטייה וההתאם
- שימוש תקני בהגיית אותיות השימוש (וכל"ב) בהצטרפותן לשם המספר ולשמות העצם⁸
- שימוש במילות היחס הנכונות בהצטרפותן לפועל ונטייה תקנית של אותיות היחס ומילות היחס (אצלם, אליך, אתכם וכדומה).

מערכת הצורות (אפשרות א)

השאלות במערכת הצורות עוסקות בעיקר בפעלים ובשמות כפי שהם מופיעים במאמרים או ביחידות שיח שאינן מתוך המאמר. מקצת השאלות קושרות בין **צורה למשמעות** וכן בין **המילה להקשרה**. כל אחת מן השאלות יכולה להיות מתחום הפועל, מתחום השם או משני התחומים גם יחד. לא תיעשה הבחנה בין שאלות על הפועל בלבד לבין שאלות על השם בלבד.

הנושאים והדרישות בפרק זה:

- ניתוח והטיה של פעלים מכל הגזרות לפי שורש, בניין, גוף, זמן ו/או דרך. עמידה על הקשר בין צורת הפועל למשמעות.
- השורשים יהיו מכל הגזרות: שלמים (לרבות מרובעים), חסרי פ"נ, חסרי פ"צ, נחי פ"א, נחי פ"יו (חסרי פ"י), נחי ל"י/ה, נחי ל"א, נחי ע"יו, כפולים (ע"ע), ולרבות שורשים מורכבים, שורשים בעלי עיצורים גרוניים, שורשים תנייניים ושורשים גזורי שם.
- דרכי היווצרות השורש, כגון: הדרכים להיווצרות השורשים המרובעים, השורשים התנייניים והשורשים גזורי השם.
- משמעויות עיקריות וברורות של הבניינים: פעיל וסביל; זיהוי הפעלים הסבילים ומשמעות השימוש בהם בטקסט וביחידות שיח

⁶ נא לקרוא בנושא את המאמר רוזנר, ר' (תש"ס). שימוש בפועלי הבעה בסיכום לסוגי. איגרת מידע מ"ז. ירושלים: משרד החינוך – האגף לתכניות לימודים, עמודים 42-58.

⁷ ראו את נושאי הלימוד בחטיבת הביניים בחזור המפמ"ר להוראת העברית תשע"ז לחטיבות הביניים.
⁸ יודגש כי יש להתמקד בשימוש תקני בהגייה (ושמונה) (חמש) ולא בניקוד התקני (ותשע, וְחמישה).

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

- גזירה קווית וגזירה מסורגת; הבחנה בין צורני גזירה לבין צורני נטייה
- ניתוח ומיון של שמות לפי שורש ומשקל (מכלל הגזרות המפורטות לעיל), בסיס וצורן (תחילי וסופי), בסיס ובסיס (הלחם בסיסים והרכב בסיסים), נוטריקונים (ראשי תיבות), שאילה מלעז
- עמידה על משמעויות המשקלים והצורנים ושיקולי הדעת בחידושי מילים
- תיקוני הגייה ודיוקי הגייה:

תיקוני ההגייה במערכת הצורות הם חלק מהלמידה המעמיקה הנדרשת במערכת הצורות וחוליה חשובה בזיקה שבין הידע המטה-לשוני ובין מימושו בדיבור היוס-יומי, בתקשורת הבינ-אישית ובדיבור מול קהל. כדי להבין היטב את מערכת הצורות נדרשים גם ענייני תקינות והגייה, המעסיקים תדיר גם את הציבור הרחב. אי לכך בהוראה ובהיבחנות יושם דגש על טעויות שכיחות בשפה הדבורה. במקרים שהודגשו להוראה ולהיבחנות נלקחה בחשבון שכיחות הטעות בשפה הדבורה.

הידע של הצורות התקינות עשוי להידרש בבחינה בכמה מישורים: בחירה בצורה התקינה עם נימוק או בלא נימוק, תיקון צורה שגויה עם נימוק או בלא נימוק, בחירה או כתיבה של הצורה הנכונה בהקשרה (נוכחים או נוכחים) עם נימוק או בלא נימוק.

● **צורות המבטאות טעויות שכיחות אשר תקינות בהגייתן מצריכה ידע בתורת ההגה.**

מונחים בתורת ההגה	כלל לשוני או סיבה לשיבוש	דוגמאות	הערה
שווא נח שווא נע דגש קל דגש חזק	דגש קל באותיות בג"ד כפ"ת יצוין / ייהגה אחרי שווא נח	יְסַפֵּר / יְסַפֵּר נִתְפַּר / נִתְפַּר נִשְׁכַּר / נִשְׁכַּר	כל הדוגמאות נסבות סביב קיומו או היעדר קיומו של דגש באותיות בכ"פ, המבוטא בהגייה כיום.
	לא יצוין / ייהגה דגש אחרי שווא נע או חטף	מְכַבֵּס / מְכַבֵּס שֶׁפֶד / שֶׁפֶד לְאֵכָף / לְאֵכָף	
	דגש חזק תבניתי בבניינים ובמשקלים קבועים	לִיבָא / לִיבָא, שְׁלָבִים / שְׁלָבִים	
	היעדר דגש בבניינים ובמשקלים שאינם דגושים	נִכְחַד / נִכְחַד הַכְּחִישׁ / הַכְּחִישׁ יִלְכֵד / יִלְכֵד	
השפעת עיצור גרוני על ההגייה	תשלום דגש לפני עיצור גרוני	בִּיר / בִּיר מְנַהֵל / מְנַהֵל לְהַרְגֵעַ / לְהַרְגֵעַ חֵרֵשׁ / חֵרֵשׁ	יש להדגיש רק את המקרים המבוטאים בהגייה (התלמיד לא יידרש למקרים כגון מְפָרֵשׁ / מְפָרֵשׁ פָּרֵשׁ / פָּרֵשׁ)
	לא יחול תשלום דגש במקרים אלה	שְׁעָרְנוּ / שְׁעָרְנוּ מְגַחֵד / מְגַחֵד	
	הנמכת תנועה	הַחְלִיט / הַחְלִיט	את ניקוד הה"א בבניין הפעיל מומלץ להורות גם בהקשר הניקוד השונה שלה בגזרות השונות: הַשְּׁלִים, הַצִּית, הַכִּין
לא תחול הנמכת תנועה בהיעדר עיצורים גרוניים	מְגַחֶכֶת / מְגַחֶכֶת מְתַוַּכֶת / מְתַוַּכֶת		

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

חשוב להבין כי בשום מקרה אין הכוונה לחזור להוראה מקיפה של תורת ההגה כפי שהיה נהוג בעבר, כשהמוקד היה תהליכים לשוניים לכשעצמם. כאמור, עניין התקינות הוא במוקד ההוראה, וכדי להבין את הטעות ולא לחזור עליה יש להבין את מקור הטעות ואת הסיבה לכך. על כן בהוראה יופיעו מושגים מרכזיים ההכרחיים להבנת תופעות לשוניות המשתקפות בטעויות הלשון הרווחות. **לא יידרש מהתלמיד תיאור התופעות הלשוניות**, אלא מתן הסבר למקור הטעות או לצורה התקינה.

• **צורות אשר תקינות בהגייתן מצריכה הכרת המערכת המורפולוגית**

הערות	דוגמאות	
	אני אָבּוֹא / יָבּוֹא	א' אית"ן בגוף ראשון בעתיד
אין הכוונה להיכנס לכללי הניקוד, אלא רק להבחנה המבוטאת בהגייה, בעיקר בהגיית א' אית"ן	אֶמְלֵא / אֶמְלֵא אֶלְחֵם / אֶלְחֵם	גוף ראשון בעתיד בבניינים השונים
יילמד כחלק ממאפייני הגזרות	יִכְלְתִּי / יִכְלְתִּי יִשְׁנִים / יִשְׁנִים לִרְכֵב / לִרְכֵב	שימוש נכון בנטיית הפועל, בתבניות ובמשקלים
יילמד כחלק ממאפייני הגזרות	הִכְנִיס / הִכְנִיס הִפִּיר / הִפִּיר הִחְמִיר / הִחְמִיר מָכַן / מָכַן מָתִיז / מָתִיז	הגיית הפעיל בעבר ובהווה בגזרות השונות
יילמד כחלק ממאפייני הגזרה	הִשְׁתַּנָּה / הִשְׁתַּנָּה (בעבר) תִּירָה / תִּירָה	אנאלוגיות שגויות בגזרת נל"י
יילמד כחלק ממאפייני הגזרה	מְמַלֵּא / מְמַלֵּא יִדְכֵּא / יִדְכֵּא	אנאלוגיה שגויה בגזרת נל"א
	מִסְפָּרָה / מִסְפָּרָה מִצְנַח / מִצְנַח הִכְרַח / הִכְרַח	צורות תקינות על פי המשקל

• **דיוקי הגייה בהקשר**

הכרת הצורה התקנית בהקשר מצריכה ידע לשוני והבנת משמעות הפועל, כגון נוצרות / נוצרות; העז / העז; פִּנֵּס / הפִּנֵּס.

- כפי שנכתב בחוזר המפמ"ר להוראת עברית תשע"ו, יש לשלב בהוראה מאמר אקדמי בתחום הלשוני הנלמד. המאמר יילמד במסדרת שיעורי הבנת הנקרא ויחשוף את התלמיד לחקר השפה העברית בכלל ולמבנה המאמר האקדמי בפרט (כולל אזכור מקורות המידע, הקורפוס המחקרי וכדומה). ללומדים באפשרות זאת המלצנו על המאמר בורשטיין, ר' (2008). [שינויי מגמה במדיניות האקדמיה ללשון העברית בקביעת מילים חדשות](#), *הד האולפן החדש*, 94, 115-129.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

יודגש כי בשנה"ל תשע"ז לא ייבחנו התלמידים על המאמר בבחינת הבגרות.

תחביר (אפשרות ב)

השאלות בתחביר יתבססו על משפטים או על יחידות טקסט מן המאמרים וכן על יחידות טקסט שאינן בהכרח מתוך המאמרים. מקצת מן השאלות קושרות בין הרכיבים התחביריים לתפקידיהם בשיח הכתוב והדבור.

הנושאים והדרישות בפרק זה :

- סיווג משפטים מכל הסוגים : פשוט, איחוי (מאוחה), מורכב, לרבות משפטים בעלי מבנה מיוחד : משפט בעל חלק ייחוד, משפט בעל חלקים כוללים, משפט בעל נושא סתמי ;
- זיהוי ותחימה מדויקת של איברים ופסוקיות, לרבות פסוקית מצומצמת.
- זיהוי התפקידים התחביריים של הפסוקיות : נושא, נושא, לוואי, מושא, תיאור. התלמיד עשוי להידרש להבחנה שבין פסוקיות התיאור : מקום, זמן, סיבה, תכלית, אופן, מצב, תנאי וויתור
- במשפט מורכב יינתנו לניתוח משפטים מורכבים בעלי כמה פסוקיות ובעלי פסוקיות מורכבות. לא יידרש ניתוח משפטים מורכבים בעלי פסוקית מאוחה או משפטים מאוחים בעלי איברים מורכבים.
- זיהוי תפקידיהם התחביריים של מילים וצירופים : נושא, נושא (פועלי, שמני, מורחב, מודלי, דמוי פועל/יש-אין), האוגד לסוגיו, מושא (בלא הבחנה בין סוגי מושאים), תיאור (בלא הבחנה בין סוגי תיאורים), לוואי, תמורה, הסגר, פנייה, קריאה
- זיהוי, המרה והשלמה של הקשרים הלוגיים בין חלקים במשפט ובין יחידות שיח : השוואה ועימות, ויתור (כולל ניגוד), זמן, סיבה ותוצאה, תכלית ותנאי.
- בין חלקים כוללים – מילות קישור לציון ריבוי והוספה, ניגוד, צמצום ובררה
- המרות בין מבנים תחביריים ועמידה על הבדלי התפקוד ביניהם במידת האפשר, פירוק משפטים למשפטים עצמאיים והרכבת משפטים ליחידות שיח
- זיהוי מבנים דרמשמעיים מבחינה תחבירית והמרתם במבנים חד־משמעיים, לרבות הסברים במונחים לשוניים
- תקינות : זיהוי מבנים תחביריים משובשים ותיקונם
- הבנת המשמעות, התפקיד הרטורי והפונקציונליות של מבנים תחביריים שונים במאמר או ביחידות השיח
- כפי שנכתב בחוזר המפמ"ר להוראת עברית תשע"ו, יש לשלב בהוראה מאמר אקדמי בתחום הלשוני הנלמד. המאמר יילמד במסדרת שיעורי הבנת הנקרא ויחשוף את התלמיד לחקר השפה העברית בכלל ולמבנה המאמר האקדמי בפרט (כולל אזכור מקורות המידע, הקורפוס המחקרי וכדומה). ללומדים באפשרות זאת המלצנו על המאמר בליבוים, ר' (תשס"ד). [מילות הסיבה כסמן סגנוני : לשון העיתונות הכתובה לעומת לשון משודרת](#), בתוך : בן-שחר, ר' וג' טורי (עורכים) *העברית שפה חיה* כרך ד : 53-69.

יודגש כי בשנה"ל תשע"ז לא ייבחנו התלמידים על המאמר בבחינת הבגרות.

על הוראת התחביר להדגיש את הקשר שבין מבנים תחביריים שונים למטרות תקשורתיות ופרגמטיות כגון שימוש במבנים שונים להבעת **דרכי מסירה שונות** : דיבור ישיר, דיבור עקיף, דיבור משולב, הסגר ופסוקיות המדגישות היבטים אלה ; שימוש במבנים שונים להבעת **מודליות** : נושא מורחב, נושא מודלי, שימוש בציווי ; שימוש במבנים שונים להבעת **סתמיות** : נושא סתמי, פסוקית נושא, מבנים שונים להבעת **הדגשה** : שינוי סדר המילים במשפט, משפטי ייחוד, לא/אין... אלא וכדומה.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

8.5 מפרט התכנים לשאלון 11282 לנבחני משנה ולנבחנים במוסדות שאינם מוכרים (שאלון 30% על פי הרפורמה ללמידה משמעותית)

מפרט זה כולל את הנושאים לשאלון שערכו 30% מציון הברגרות בעברית.⁹

מפרט התכנים מבוסס על [תכנית הלימודים בעברית תשס"ג](#) ועל [חוזר המפמ"ר תשס"ה 2](#).

משקל	דגשים	ממדים	נושאים	פרק
כ־60 נקודות	פרק הבנת הנקרא יכלול שניים עד שלושה טקסטים מסוגים שונים. סך כל הטקסטים לא יעלה על 2,000 מילים.	ממדי הבנה : <ul style="list-style-type: none"> • איתור מידע מפורש וארגונו מחדש (אחזור) • פרשנות והיסק • הערכה וביקורת (ראה פירוט והרחבה בהמשך) 	<ul style="list-style-type: none"> • טקסט מידע • טקסט טיעון • טקסט מדריך (שימושי) 	הבנת הנקרא
	היקף הכתיבה הנדרש הוא כ־300 מילים.	ממדי הערכה עיקריים <ul style="list-style-type: none"> • הבנת המטלה • תוכן ומבנה לשון • (ראה פירוט והרחבה בהמשך) 	<ul style="list-style-type: none"> • כתיבת טיעון בזיקה לטקסט אחד או יותר • או בזיקה לקטע שאינו אחד המאמרים 	הבעה בכתב
כ־40 נקודות	התלמיד יענה על ארבע שאלות מתוך שש. התלמיד יענה על שאלות משני התחומים הלשוניים.	<ul style="list-style-type: none"> • זיהוי (תחבירי) • ניתוח הבנה המרה • תקינות היבט פונקציונלי 	<ul style="list-style-type: none"> • מערכת הצורות • תחביר 	לשון ומטה לשון

- משך השאלון 11282 הוא **שעתיים**.
- השאלון הוא שאלון כרוך מחברת. הכתיבה היא במקומות המיועדים לה בשאלון הבחינה.
- כיוון שמחברת הבחינה נסרקת, יש להנחות את התלמידים לכתיבה בעט שחור בלבד ו**בכתב יד ברור**. אין לכתוב בשוליים האפורים.
- המאמרים יצורפו כנספח נפרד משאלון הבחינה.
- דוגמאות לשאלונים שהתקיימו בשנה"ל תשע"ו אפשר למצוא [באתר הפיקוח על הוראת העברית](#).

⁹ שימו לב: סדר השאלונים אינו מחייב, עם זאת שאלון מרכיב ה־30% הוא בסיס לשאלון המקיף, ולכן חשוב לשלוט בו ומומלץ כי התלמיד ילמד לקראתו בטרם ילמד לקראת שאלון מרכיב ה־70%.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

פירוט ממדי ההבנה בפרק הבנת הנקרא

- **איתור מידע מפורש וארגונו מחדש (אחזור)**
  - איתור פרטים מפורשים (גלויים) בטקסט המרכזי ובטקסטים הנלווים
  - זיהוי קשרים לוגיים גלויים (כגון זמן, סיבה ותוצאה, הכללה ופירוט, ניגוד וויתור)
  - זיהוי של רכיבי המבנה הגלויים בטקסט
  - זיהוי רצפים בטקסט
  - ארגון אחר של פרטי המידע בטקסט (כגון סידור מידע ברצף או שיבוץ מידע בטבלה)
- **פרשנות והיסק של מידע שאינו מפורש**
  - הבנת הנושא העיקרי
  - הבנת הרעיון המרכזי בטקסט
  - הבנת רעיונות שונים בטקסט (לרבות רעיונות המנוסחים בשלילה או המנוגדים לציפיות)
  - הבנת מטרת הטקסט
  - הבנת עמדתו של כותב הטקסט
  - הבנה של עמדות שונות המוצגות בטקסט
  - הבנת קשרים לוגיים שאינם גלויים בין משפטים ובין פסקות בטקסט
  - הבנת משמעות של מילים ושל צירופים מתוך ההקשר
  - הבנה של אזכורים שונים המופיעים בטקסט
  - מיון פרטי מידע ויצירת קטגוריות (הכללה)
  - השוואה בין רעיונות, בין מאפיינים או בין פרטי מידע אחרים
  - מיזוג של פרטי מידע מן הטקסט
  - מיזוג של פרטי מידע מן הטקסט המרכזי עם פרטי מידע מן הטקסטים הנלווים
  - הסקת מסקנות מן הטקסט כולו ומחלקים ממנו
  - הבנת תפקידיהם של רכיבי מבנה שאינם גלויים בטקסט
  - הבנת תפקידיהם של אמצעים לשוניים-רטוריים
  - הבנת תפקידיהם של הסימנים הגרפיים הנלווים לטקסט (כגון כוכבית, הדגשות ואיורים)
- **הערכה וביקורת**
  - הערכת תוכן הטקסט ומבנהו וביקורת עליהם בליווי הנמקה
  - הערכת לשון הטקסט וביקורת עליה (כגון התאמת הלשון לסוגה ולמטרות הכותב)
  - הערכת עמדות שונות המוצגות בטקסט וביקורת עליהן
  - השוואה או קישור בין המידע והרעיונות שבטקסט ובין ידע חיצוני, ניסיון אישי או עמדות של הקורא
  - יישום המידע שבטקסט והמסקנות העולות ממנו בהקשרים אחרים
  - העלאת השערות בנוגע לטקסט על סמך ידע כללי

פירוט ממדי ההערכה בפרק ההבעה בכתב

- **כללי; הבנת המטלה**
  - היענות למאפייני הסוגה
  - מודעות לנמען: שילוב המידע הדרוש לנמען לשם הבנת הטקסט

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

- היענות להיקף הכתיבה
- **תוכן ומבנה**
  - מיצוי התוכן: פירוט / צמצום, הצגת מורכבות רעיונית, הצגת נקודות ראות שונות וכדומה
  - הימנעות ממידע עודף
  - יצירת טקסט עצמאי (לא מהוקשר): טקסט המכיל את המידע הדרוש לקורא כדי להבין את הטקסט
  - יצירת לכידות רעיונית
  - קישור בין משפטים ובין פסקות; חזרות לקסיקליות, אזכורים
  - אזכור מקורות מידע
- **לשון**
  - שמירה על משלב לשון אחיד והולם, משלב כתיבה עיונית
  - אוצר מילים: עושר לשוני ודיוק במשמעות
  - תחביר: מבנה משפט תקין, התאם דקדוקי (מין, מספר, זמן, גוף ויידוע), שימוש תקין במילות יחס ובמילות קישור
  - פיסוק: שימוש הולם בסימני הפיסוק
  - כתיב נכון

פירוט הנושאים לפרק הלשון

- **מערכת הצורות**
  - זיהוי השורש בפעלים ובשמות. השורשים יהיו מגזרת השלמים (לרבות מרובעים) ומגזרות חפ"נ וחפ"י"צ.
  - ניתוח והטיה של פעלים לפי שורש, בניין, זמן (דרך) וגוף.
  - משמעויות עיקריות וברורות של הבניינים: פעיל, סביל
  - ניתוח ומיון של שמות לפי שורש ומשקל (מגזרות השלמים, מרובעים, חפ"נ וחפ"י"צ), בסיס וצורן (תחילי וסופי), בסיס ובסיס (הלחם בסיסים, הרכב בסיסים), שאילה מלעז
  - עמידה על משמעויות המשקלים והצורנים
  - תקינות בצורות הפועל והשם
  -
- **תחביר**
  - הבחנה בין סוגי המשפטים: פשוט (פועלי ושמני), איחוי (מאוחה), מורכב; תחימת איברים ופסוקיות (לא יינתנו משפטים מרובי פסוקיות); הבחנה בין סוגי הפסוקיות: לוואי, מושא ותיאור (בלא הבחנה בין סוגי מושאים וסוגי תיאורים)
  - ניתוח המשפט לפרטיו: נושא, נושא (פועלי, שמני), אוגד (מסוג כינוי גוף בלבד), מושא (בלא הבחנה בין סוגי מושאים), תיאור (בלא הבחנה בין סוגי תיאורים), לוואי, תמורה
  - הקשרים הלוגיים בין חלקים במשפט ובין יחידות שיש: השוואה ועימות, ויתור (כולל ניגוד), זמן, סיבה, תכלית ותנאי

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

- המרות - דיבור ישיר ודיבור עקיף, שינוי סדר מילים, המרות מסוג משפט אחד לאחר. יודגש הקשר בין מבנה לתפקוד.
- תקינות בהתאם התחבירי

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

8.6 השאלון המותאם

הנבחנים הזכאים להיבחן בבחינה מותאמת הם אך ורק נבחנים שאושרה להם התאמה זאת בוועדת התאמות מחוזיות לתלמידים בעלי לקויות למידה במקצוע עברית.

השאלון המותאם לנבחנים בשאלון 11281

- לזכאים לשאלון 11281 **מותאם** טופס שונה מלנבחן הכללי. על הנבחן להקפיד כי קיבל טופס שאלון ונספח מאמרים שעליהם מוטבעת המילה **מותאם**.
  - השאלון הוא שאלון כרוך מחברת. הכתיבה היא במקומות המיועדים לה בשאלון הבחינה. בבחינה די מקום לכתיבת התשובות ולכתיבת טיוטה.
  - כיוון שמחברת הבחינה נסרקה, יש להנחות את התלמידים לכתיבה בעט שחור בלבד ובכתב יד ברור. אין לכתוב בשוליים האפורים.
  - המאמרים יצורפו כנספח נפרד משאלון הבחינה.
- תלמידים בעלי לקויות למידה נדרשים **ללמידה הזזה ברמתה לכלל התלמידים**. עם זאת הם זקוקים להתאמות **בדרכי התשואל** שיאפשרו להם להביע את ידיעותיהם בדרך הטובה ביותר. הטבלה שלהלן מפרטת לנבחן בשאלון המותאם את השינויים במפרט התכנים הכללי.

שם הפרק	ניקוד	דרכי תשואל	הערות
הבנה והבעה	(50 נקודות)	<ul style="list-style-type: none"> • פתוח • רב בררה (סגור) 	<p>הטקסטים יובאו בנספח נפרד משאלון הבחינה. הטקסטים יודפסו בגופן מוגדל.</p> <p>עיבוד המאמרים יותאם לצורכי הנבחנים בעלי לקויות הלמידה. היקפי הטקסטים ייגזרו מעיבוד זה ועשויים להיות בהיקף זהה לטקסטים אשר בבחינה לכלל התלמידים. השיקולים להיקף הטקסטים יהיו רמת הקריאות של הטקסטים והתאמתם לאוכלוסיית התלמידים בעלי הלקויות.</p>
שם המספר	(10 נקודות)	<ul style="list-style-type: none"> • פתוח (השלמה) • רב בררה 	<p>לא תהיינה שאלות על מילות היחס ואותיות השימוש.</p>
תחביר	(40 נקודות)	<ul style="list-style-type: none"> • פתוח • רב בררה (סגור) 	<p>לא תהיינה שאלות על משפט ייחוד ועל המרה ממבנה פעיל לסביל ולהפך.</p> <p>לא תישאלנה שאלות על תקינות תחבירית.</p>
צורות	(40 נקודות)	<ul style="list-style-type: none"> • פתוח • רב בררה (סגור) • מיון • קלז 	<p>לא תישאלנה שאלות על דיוקי הגייה</p> <p>לא תישאלנה שאלות הדורשות זיהוי שורשים מגזרות חפ"נ, חפ"י"צ והכפולים.</p>

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

שאלון 11282

הנבחן המותאם בשאלון 11282 יכתוב את הבחינה בשאלון הבחינה הכללי הרגיל. שאלון הבחינה יותאם מלכתחילה גם לנבחן מותאם.

- השאלון הוא שאלון כרוך מחברת. הכתיבה היא במקומות המיועדים לה בשאלון הבחינה. בבחינה די מקום לכתיבת התשובות ולכתיבת טיוטה.
- כיוון שמחברת הבחינה נסרקה, יש להנחות את התלמידים לכתיבה בעט שחור בלבד ובכתב יד ברור. אין לכתוב בשוליים האפורים.
- המאמרים יצורפו כנספח נפרד משאלון הבחינה.
- דרכי התשאול בשאלון זה יותאמו לנבחן המותאם.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

9. הדגשים להוראת עברית לתלמידי תעודת הסמכה בחינוך הטכנולוגי-מקצועי ובמפת"נים

על פי חוזר מנכ"ל תשע"ו/4(א) 5.3-3.1 (סעיף 4) תלמיד המבקש תעודת הסמכה טכנולוגית-מקצועית בסיסית, רגילה או מתקדמת או תעודת הסמכה טכנולוגית-מקצועית, המאפשרת כניסה ללימודי טכנאים, תעודת טכנאי או תעודת הנדסאי, יחויב בהערכה פנימית.

הרציונל בהוראת העברית במסלול הטכנולוגי-מקצועי ובמפת"נים הוא הקניית מיומנויות אורייניות ולשוניות בסיסיות, שתסייענה לתלמיד בהמשך לימודיו ובחיי הבורגים שלאחר בית-הספר. נושאי הלימוד אף מהווים בסיס בעבור תלמידים המבקשים להמשיך למסלול הסמכה לתעודה טכנולוגית בגרותית. הציון הסופי הוא **ציון בית-ספרי** שיתבסס הן על בחינות הן על תלקיט עבודות.

תלמיד שירצה להשלים את חובותיו לקבלת ציון בגרות במקצוע **עברית** יצטרך להיבחן בשאלון הבגרות החיצוני בהיקף 70% מתכנית הלימודים, כפוף למפרט התכנים לשאלון זה המובא בסעיף 8.4 בחוזר זה. ציון הבחינה ישתקלל עם הציון הבית-ספרי (במסגרת לימודי 90 שעות) שיהווה 30% מציון הבגרות.

הבנת הנקרא

הטקסטים

במהלך לימודי העברית על התלמיד להיחשף לטקסטים רבים ומגוונים בהיקפים שונים ומעולמות תוכן שונים: טקסט מידע, טקסט טיעון וטקסט מדריך (שימושי).

הטקסטים יהיו רציפים ובלתי רציפים, כגון: ערכים בוויקיפדיה, ידיעות עיתונאיות, דפי מידע והדרכה, דוחות, מכתבי בקשה, תלונה והתנצלות, מכתבים למערכת, מאמרי טיעון ותגובה, תעמולה ופרסומת, תרשימים וטבלאות.

מלבד הטקסטים הכתובים המודפסים, יש לעבוד עם התלמידים על טקסטים מקוונים ממקורות אינטרנטיים שונים. יש לעמוד על מיומנויות הניווט הנדרשות בקריאתו של טקסט מקוון, חיפוש מושכל ברשת אחר מקורות מידע וכדומה. כמו כן יש להדגיש מיומנויות של מיזוג טקסטים ממקורות שונים.

עקרונות ודגשים

• ארגון הטקסטים סביב נושאי תוכן

מומלץ לארגן את הטקסטים סביב נושאי תוכן. אפשר לבחור נושאים מרכזיים מן האקטואליה, מן התחום החברתי והבין-אישי, מן התחום האזרחי, מן התחום הערכי-מוסרי, מעולם המדע וכיוצא באלו (דוגמאות לנושאים: כיבוד החוק, היחס לזר, דרכי התמודדות עם העוני, מאבק בגזענות ובאלימות, הלשון כמשקפת תרבות). לנושא הנבחר רצוי להביא שני טקסטים או יותר. הטקסטים יכולים להיות מתחומי דעת שונים (כגון היסטוריה, סוציולוגיה, מדעי החיים, לשון) ומסוגים שונים.

בד בבד עם הדיון בנושא הלימודי או בנושאים הלימודיים שהטקסטים מזמנים או שהמורה בחר להתמקד בהם (כגון הטענה המרכזית והרעיונות המרכזיים, הקישוריות), יש מקום לעמוד על מושגים מרכזיים בנושא התוכן, על מורכבות הנושא, על ההיבטים השונים שלו, על ההשתמעויות שלו לחיי התלמידים ועוד. בכל נושא כזה כדאי לקיים פעילות של סיכום פעילות של כתיבה בעקבות הטקסטים.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

● **עקרון ה"ספירליות" בהבנה והבעה**

ספירליות בלמידה פירושה - שבכל שלב אין זונחים את מה שנלמד בשלב הקודם אלא מתבססים עליו, מוסיפים עליו, מרחיבים אותו או מעמיקים בו. רצוי לבנות את לימודי ההבנה וההבעה במבנה ספירלי. הספירליות יכולה להתבטא הן בעלייה ברמת הקושי של הטקסטים הן בכמות ובאיכות של הנושאים הלימודיים שיטופלו בכל טקסט. רמת הקושי של הטקסטים מתבטאת באורכם, במורכבות הרעיונות שבהם, במורכבותם המבנית, במידת ההפשטה וההכללה, באוצר המילים והביטויים ובסגנון הכתיבה. אפשר לפרוס את הטקסטים הנקראים והנכתבים מן הקל לכבד - מן הקצר לארוך, מן האישי לכללי, מן המוחשי למופשט, מן הפשוט למורכב.

פירוט ממדי ההבנה בפרק הבנת הנקרא

● **איתור מידע מפורש וארגונו מחדש (אחזור)**

- איתור פרטים מפורשים (גלויים) בטקסט המרכזי ובטקסטים הנלווים
- זיהוי קשרים לוגיים גלויים (כגון זמן, סיבה ותוצאה, הכללה ופירוט, ניגוד והסתייגות)
- זיהוי של רכיבי המבנה הגלויים בטקסט
- זיהוי רצפים בטקסט
- ארגון אחר של פרטי המידע בטקסט (כגון סידור מידע ברצף או שיבוץ מידע בטבלה)

● **פרשנות והיסק של מידע שאינו מפורש**

- הבנת הנושא העיקרי
- הבנת הרעיון המרכזי בטקסט
- הבנת רעיונות שונים בטקסט (לרבות רעיונות המנוסחים בשלילה או המנוגדים לציפיות)
- הבנת מטרת הטקסט
- הבנת עמדתו של כותב הטקסט
- הבנה של עמדות שונות המוצגות בטקסט
- הבנת קשרים לוגיים שאינם גלויים בין משפטים ובין פסקות בטקסט
- הבנת משמעות של מילים ושל צירופים מתוך ההקשר
- הבנה של אזכורים שונים המופיעים בטקסט
- מיון פרטי מידע ויצירת קטגוריות (הכללה)
- השוואה בין רעיונות, בין מאפיינים או בין פרטי מידע אחרים
- מיזוג של פרטי מידע מן הטקסט
- מיזוג של פרטי מידע מן הטקסט המרכזי עם פרטי מידע מן הטקסטים הנלווים
- הסקת מסקנות מן הטקסט כולו ומחלקים ממנו
- הבנת תפקידיהם של רכיבי מבנה שאינם גלויים בטקסט
- הבנת תפקידיהם של אמצעים לשוניים-רטוריים
- הבנת תפקידיהם של הסימנים הגרפיים הנלווים לטקסט (כגון כוכבית, הדגשות ואיורים)

● **הערכה וביקורת**

- הערכת תוכן הטקסט ומבנהו וביקורת עליהם בליווי הנמקה
- הערכת לשון הטקסט וביקורת עליה (כגון התאמת הלשון לסוגה ולמטרות הכותב)
- הערכת עמדות שונות המוצגות בטקסט וביקורת עליהן

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

- השוואה או קישור בין המידע והרעיונות שבטקסט ובין ידע חיצוני, ניסיון אישי או עמדות של הקורא
- יישום המידע שבטקסט והמסקנות העולות ממנו בהקשרים אחרים
- העלאת השערות בנוגע לטקסט על סמך ידע כללי

כתיבה

יש לתרגל עם התלמיד כתיבה בהיקפים שונים החל בכתיבת תשובה לשאלה במהלכי כתיבה קצרי טווח עד לכתיבה רחבת היקף וארוכת טווח.

במוקד הוראת הכתיבה יעמדו כתיבת טיעון בזיקה לטקסטים וכתיבה ממוזגת של שני טקסטים או יותר.

בכל סמסטר על התלמיד להפיק תוצר כתיבה אחד לפחות בהיקף של עד 300 מילים לפחות. תוצרי הכתיבה יהיו חלק ממהלכי כתיבה ארוכי טווח הכוללים עדויות לתהליכי בקרה ושכתוב. מהלך כתיבה אחד יכלול **כתיבה ממוזגת** של שני טקסטים או יותר, והמהלך השני יכלול **כתיבת טיעון**.

פירוט ממדי ההערכה להבעה בכתב

● כללי; הבנת המטלה

- היענות למאפייני הסוגה
- מודעות לנמען: שילוב המידע הדרוש לנמען לשם הבנת הטקסט
- עמידה בהיקף הכתיבה הנדרש

● תוכן ומבנה

- מיצוי התוכן: פירוט / צמצום, הצגת מורכבות רעיונית, הצגת נקודות ראות שונות וכדומה
- הימנעות ממידע עודף
- יצירת טקסט עצמאי (שאינו תלוי בטקסט אחר): טקסט המכיל את המידע הדרוש לקורא כדי להבין את הטקסט
- יצירת לכידות רעיונית
- קישור בין משפטים ובין פסקות; חזרות לקסיקליות, אזכורים
- אזכור מקורות מידע

● לשון

- שמירה על משלב לשון אחיד והולם, משלב כתיבה עיונית
- אוצר מילים: עושר לשוני ודיוק במשמעות
- תחביר: מבנה משפט תקין, התאם דקדוקי (מין, מספר, זמן, גוף ויידוע), שימוש תקין במילות יחס ובמילות קישור
- פיסוק: שימוש הולם בסימני הפיסוק
- כתיב נכון

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף השפות
הפיקוח על הוראת העברית

התלקיט ככלי להוראה ולהערכה

התלקיט כולל ראיות למהלכי הלמידה ולביצועי ההבנה של הלומדים בחומר הנלמד. בתחום הדעת "עברית" **התלקיט הוא ממהות המקצוע**: תהליכי קריאה, כתיבה, בקרה ושכתוב. בתלקיט מוצגות עדויות לתהליך שהתלמיד עובר במהלך הלמידה: הטקסטים שהתלמיד קורא ומשמשים בעבורו תשתיות לכתיבה, הטיוטות שהתלמיד כותב, המשוב שהתלמיד מקבל מעמיתיו וממוריו והשכתוב שנעשה בעקבות המשוב שהתקבל. התלקיט יכול גם לכלול משימות שונות הקשורות למיומנויות אורייניות ולשוניות הכוללות תהליכי בקרה ושכתוב, כגון כרזה, משחק, סקר, עיתון ומצגת בנושא מסוים וכן מבחן ומשוב בעקבותיו. אם כן, התלקיט משקף את מאמציהם, את התקדמותם ואת הישגיהם של הלומדים ומשמש כלי **להערכה מעצבת ומתמשכת** של תהליך הלמידה.

מאחר שהתלקיט הוא אוסף של משימות ושל עדויות הקשורות לתהליך ההוראה, יחליט המורה אילו מהחומרים הוא עצמו יבדוק ואילו מהחומרים ייבדקו בהערכה עצמית או בהערכת עמיתים. מומלץ כי החומרים שהמורה ייקח לבדיקתו יוערכו במהלך כל השנה ולא יתרכזו בהערכה אחת מסכמת של התיק כולו. בדרך זאת אפשר להימנע מבדיקת כל תכולת התיקים בסוף השנה. המלצות לארגון תכולת התלקיט ולאופן ההערכה יינתנו במסגרת ההדרכה וההשתלמויות.

לשון ומטה-לשון

מערכת הצורות

- זיהוי השורש בפעלים ובשמות. השורשים יהיו מגזרת השלמים והמרובעים
- ניתוח והטיה של פעלים לפי שורש, בניין, זמן (דרך) וגוף
- משמעויות עיקריות וברורות של הבניינים: פעיל, סביל
- ניתוח ומיון של שמות לפי שורש ומשקל מגזרת השלמים, בסיס וצורן (תחילי וסופי), בסיס ובסיס (הלחם בסיסים, הרכב בסיסים), שאילה מלעז
- עמידה על המשמעויות השכיחות של המשקלים והצורנים
- תקינות בצורות הפועל והשם

תחביר

- חלקי הדיבור: שם העצם, שם התואר, שם הפעולה, הפועל (ושם הפועל), תואר הפועל, מילות היחס ומילות הקישור
- צירופי סמיכות וצירופי שם ותוארו
- הבחנה בין צירוף לבין משפט
- הבחנה בין סוגי המשפטים: פשוט (פועלי ושמני), איחוי (מאוחה), מורכב
- ניתוח המשפט לפרטיו: נושא, נשוא (פועלי, שמני), אוגד (מסוג כינוי גוף בלבד), מושא (בלא הבחנה בין סוגי מושאים), תיאור (בלא הבחנה בין סוגי תיאורים), לוואי, תמורה
- הקשרים הלוגיים בין חלקים במשפט ובין יחידות שיח: השוואה ועימות, ויתור (כולל ניגוד), זמן, סיבה, תכלית ותנאי
- המרות - דיבור ישיר ודיבור עקיף, שינוי סדר מילים, המרות מסוג משפט אחד לאחר. יודגש הקשר בין מבנה לתפקוד.
- תקינות בהתאם התחבירי

[משרד החינוך](#)
[המזכירות הפדגוגית](#)
[אגף השפות](#)
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

10. היבחנות ב"עולם הישן" (טרום הרפורמה ללמידה משמעותית וארגון הלמידה החדש)

ההנחיות להיבחנות ומפרט התכנים לשאלונים בעברית: 210,011107 (שאלון א) ו-211,011108 (שאלון ב) לא השתנו והן תהיינה תקפות עד אשר לא תינתן עוד אפשרות להיבחן בשאלונים אלה, בהתאם להנחיות אגף הבחינות והאגף לחינוך על יסודי.

את ההנחיות ומפרט התכנים אפשר למצוא ב[חוזר מסמכי ההלימה](#) מספטמבר 2014.